

«Наші переваги»

**ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ
ПІДПРИЄМСТВА**

АНОТАЦІЯ

на наукову роботу

«Податкове навантаження і його вплив на діяльність підприємства»

Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел, додатків.

В першому розділі розглядаються теоретичні аспекти податкового навантаження, його види та показники, механізми перекладання податків, як спосіб перерозподілу податкового навантаження.

Другий розділ наукової роботи досліджує сучасні тенденції впливу податкового навантаження на господарюючий суб'єкт в Україні, порівнюючи вплив видів діяльності на системи оподаткування, надаючи оцінку основним методам оптимізації податкового навантаження, розраховуючи рівень податкового навантаження на прикладі ТОВ «ВІТАКОМ».

В третьому розділі систематизовано проблеми оптимізації податкового навантаження на підприємствах України та запропоновано шляхи їх вирішення через застосування податкового планування на вітчизняних підприємствах та максимального використання податкових пільг, щодо їх встановлення та строки використання.

Ключові слова: податки, податкова система, податкове навантаження, мінімізація податкового тиску.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Розділ 1. Теоретичні основи податкового навантаження.....	6
1.1. Поняття податкового навантаження, його функції, фактори впливу.....	6
1.2. Види та показники оцінки податкового навантаження.....	7
Розділ 2. Сучасні тенденції впливу податкового навантаження на господарюючий суб'єкт в Україні.....	10
2.1. Порівняльний аналіз впливу виду діяльності та системи оподаткування на рівень оподаткування.....	10
2.2. Основні методи оптимізації податкового навантаження на підприємстві.....	13
2.3. Розрахунок податкового навантаження підприємства та оцінка податкової ефективності.....	15
Розділ 3. Напрямки оптимізації податкового навантаження на підприємстві.....	21
3.1. Закордонний досвід оптимізації податкового навантаження та його вплив на діяльність підприємств.....	21
3.2. Розвиток податкового планування на підприємстві.....	22
3.3. Використання податкових пільг в процесі оптимізації податкового навантаження.....	25
Висновки і пропозиції.....	29
Список використаних джерел.....	31
Додатки.....	33

ВСТУП

Актуальність. В діяльності будь-якого господарюючого суб'єкта важливу роль відіграє рівень та оцінка його податкових зобов'язань, що дозволяє визначити наскільки обтяжлива податкова система країни та яку частку ресурсів залучають платежі до бюджету. Адже податки є одне з важливих зовнішніх обмежень фінансових ресурсів господарюючих суб'єктів і рентабельності власного капіталу. Одне з важливих питань оптимізації оподаткування є проблема визначення сутності та розрахунку показників податкового навантаження, які змінюються на різних історичних стадіях розвитку економіки, що обумовлює моделі оптимізації оподаткування за різними методиками. Показник податкового тягара або податкового навантаження є показником вимірювання якості податкової системи держави, яка повинна стягувати не більше третини доходів платника податків.

Актуальність теми дослідження обумовлена об'єктивною потребою у вивченні проблем податкового навантаження, його економічний вплив на діяльність господарюючих суб'єктів в Україні та порівняння з досвідом зарубіжних країн. Пошук оптимального рівня податкових вилучень є однією з найбільш складних і суперечливих проблем в сучасній практиці оподаткування. Тому **метою** написання даної наукової роботи, є дослідження теоретичних і практичних аспектів щодо розуміння податкового навантаження, його вимірювання, визначення економічного впливу на вітчизняне підприємство.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **задачі**:

- розкрити теоретичні аспекти визначення та вимірювання податкового навантаження, окреслити поняття та сутність даного показника якості податкової системи держави;
- розглянути види та показники податкового навантаження;
- дослідити перекидання податків як способу перерозподілу та оптимізації податкового навантаження;

- проаналізувати вплив виду діяльності та системи оподаткування на рівень оподаткування підприємства;
- вивчити основні сучасні методи оптимізації податкового навантаження в Україні;
- провести розрахунки та аналіз податкового навантаження на прикладі господарюючого суб'єкта;
- вивчити закордонний досвід оптимізації податкового навантаження.

Об'єктом даного дослідження є податкова система України та діяльність вітчизняних господарюючих суб'єктів на прикладі ТОВ «ВІТАКОМ».

Предметом дослідження є податкове навантаження на об'єкт дослідження.

Гіпотеза наукового дослідження полягає в обґрунтуванні проблеми визначення об'єктивного податкового навантаження, яке характеризує реальний економічний стан господарюючих суб'єктів в Україні з урахуванням специфіки їх діяльності, особливостей національної податкової системи, запропонувавши найбільш оптимального методи визначення податкового навантаження.

В роботі використані загальноекономічні **методи** наукового дослідження (емпіричний, статистичний, аналізу), а також спеціальні методи прикладних економічних дисциплін (порівняння, групування, прийоми та методи економічного аналізу).

Інформаційною базою проведення дослідження слугували: економічна професійна література, законодавчо-нормативна база України, рейтинги відомих агенцій, звітність ТОВ «ВІТАКОМ».

Структура роботи. Науковою робота складається з вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел, який налічує 21 найменування. Робота виконана на 30 сторінках друкованого тексту, додатково містить 1 рисунок, 9 таблиць, 6 додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ

1.1. Поняття податкового навантаження, його функції, фактори впливу

Сучасні вчені до розуміння і тлумачення поняття «податкове навантаження» підходять по-різному. Окрім терміну «податкове навантаження» використовують багато інших, як «податковий тягар», «податковий тиск», «податковий прес» тощо. Логічний аналіз цих визначень дозволяє зробити висновок про важливість поняття, оскільки податки є суттєвою умовою існування держави й функціонування господарюючих суб'єктів. Податки—є обов'язковою платою державі за ефективне економічне середовище, в якому бізнес здійснює свою діяльність. Варто зазначити, що в Україні законодавчо закріпленого поняття «податкове навантаження» чи «податковий тягар» немає.

Податкове навантаження може розраховуватись на різних економічних рівнях: для групи країн; для окремої держави; для окремих регіонів; за галузями економіки; за групами схожих підприємств; за окремими суб'єктами господарювання; за фізичними особами тощо.

Найбільшого практичного значення набуло тлумачення та розрахунок податкового навантаження відносно окремого господарюючого суб'єкта, як основи економіки держави.

Таблиця 1.1

Основні підходи до розуміння «податкове навантаження підприємства»*

<i>Підхід</i>	<i>Характеристика</i>
Перший підхід	Податкове навантаження підприємства як частка доходів окремого суб'єкта, яка справляється до бюджетів у вигляді податків та зборів, або як загальний обсяг податкових платежів.
Другий підхід	Податкове навантаження – це комплексна характеристика впливу оподаткування на господарюючий суб'єкт. Кількісно податкове навантаження передбачають вимірювати декількома показниками, тобто вважається здійснювати узагальнену оцінку впливу обов'язкових платежів на фінансовий стан економічного суб'єкта.
Третій підхід	Податкове навантаження є частиною фінансового навантаження.
Четвертий підхід	Податкове навантаження – це інструмент податкового менеджменту, аналізу або податкового планування.

* Джерело: складено автором

Аналіз існуючих підходів до визначення податкового навантаження, вказаних у таблиці 1.1, показує, що податкове навантаження підприємства – це величина, яка характеризує вплив обов’язкових платежів податкового характеру, що спрямовуються до держави, на фінансовий стан підприємства і визначається за допомогою окремих показників або їх сукупністю.

Для розкриття сутності податкового навантаження економічного суб’єкта на макрорівні важливим є дослідження його функцій (табл.1.2).

Таблиця 1.2

Основні функції податкового навантаження на макрорівні та їх зміст *

№ з/п	Функція	Зміст функції
1.	Інформаційна	Розглядає податкове навантаження економічного суб’єкта в якості джерела інформації. В залежності від показників, які використовуються, формується інформація про механізм оподаткування підприємства
2.	Аналітична	Податкове навантаження виступає в якості інструмента аналізу податкових платежів на фінансовий стан підприємства
3.	Контрольна	Показники податкового навантаження використовуються з метою поточного контролю за податковою ефективністю.

*Джерело: складено автором

На величину податкового навантаження суб’єкта господарювання впливає сукупність факторів, які поділяються на зовнішні та внутрішні (Додаток А). Якщо на зовнішні фактори підприємство, практично, не може впливати, то впливаючи на внутрішні фактори, вони можуть оптимізувати податкове навантаження.

Отже, «податкове навантаження» – термін, синонімами якого визнаються «податковий тягар», «податковий гніт », «податковий тиск», «податковий прес» тощо; характеризує вплив обов’язкових платежів податкового характеру на фінансовий стан підприємства і визначається за допомогою окремих показників; виконує певні функції – інформаційну, аналітичну, контрольну – та знаходиться під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів (економічних, політичних, правових, соціальних та організаційних, економічно-фінансових).

1.2. Види та показники оцінки податкового навантаження

Україна переживає складний історичний період становлення нових соціально-економічних відносин в умовах ведення військових дій та політичних протиріч. А перехід до нових форм державного управління відбувається в умовах

бюджетного дефіциту і суперечностей нормативно-правової бази, яка регулює економічні відносини. Кількісний аналіз податкового навантаження дозволив сформулювати такі ознаки для виділення його видів (табл.1.3).

Таблиця 1.3

Ознаки групування та види податкового навантаження (класифікація)*

Ознака	Класифікація
За рівнем охоплення	– загальне ((на економіку), – часткове (на окремі групи платників, фактори виробництва, споживання)
За рівнем інтенсивності	– середнє (по економіці, групі платників чи факторів), – граничне
За формою оцінювання	– кількісне, – якісне
За формою вираження	– номінальне/формальне (%), фактичне/ефективне (% до ВВП – чи іншої бази

*Джерело: складено автором

На сьогодні існують різні методики визначення податкового навантаження господарюючого суб'єкта, які містять певну сукупність показників (Додаток Б). Що ж стосується підприємств, то вони розраховують загальні та часткові показники рівня податкового навантаження, які систематизовано та зведено в таблицю 1.4.

Проблема оцінювання рівня податкового навантаження на підприємства є досить складною та не вивченою до кінця. Теоретичним основам оцінки рівня податкового навантаження на підприємства приділяють увагу зарубіжні та вітчизняні науковці, такі як Д.Дропа, В.Корнус, Є.Кірова, М.Литвин, П.Мельник, А.Соколовська та інші. Запропоновані ними методики не мають єдиного підходу до розрахунку та визначення рівня податкового навантаження. Ціль створення єдиної методики оцінки податкового навантаження — порівняння податкового навантаження на підприємствах різних галузей національної економіки.

З метою порівняльного міжсекторного аналізу в окремих країнах використовують специфічні податкові індикатори: податковий клин – коефіцієнт, що розраховується як відношення податку на індивідуальні доходи та внесків на соціальне страхування як роботодавця, так і найманої особи до загальних витрат на оплату праці (робочу силу); верхню граничну ставку податку на індивідуальні доходи, яка застосовується до найвищої межі доходу однієї людини; номінальну

ставку податку на прибуток підприємств, що застосовується для більшості компаній; середню ефективну ставку податку на прибуток підприємств як вимірник рівня тягара корпоративного оподаткування.

Таблиця 1.4

Розрахунок показників податкового навантаження на підприємство

<i>Показник</i>	<i>Порядок розрахунку показника</i>	<i>Зміст показника</i>
Загальна ефективна ставка податку (ЕСП)	$ЕСП = \frac{Пзаг.}{БП}$	Показує відношення загального обсягу податкових відрахувань (Пзаг) до бази оподаткування (БП)
Коефіцієнт податкомісткості реалізованої продукції (КВР)	$КВР = \frac{Пзаг.}{ВР}$	Визначає питому вагу загальних податкових платежів (Пзаг), які здійснює підприємство в бюджет, у сумі виручки від реалізації (ВР)
Податковіддача доходів (ПД)	$ПД = \frac{Пзаг.}{Д}$	Визначає питому вагу загальних податкових платежів (Пзаг), які здійснює підприємство, в доході (Д)
Податковіддача витрат (ПВ)	$ПВ = \frac{Пзаг.}{В}$	Визначає співвідношення загальної суми податкових платежів (Пзаг) і витрат підприємства (В)
Податковіддача прибутку (ПП)	$ПП = \frac{Пзаг.}{П}$	Показує, в скільки разів сума сплачених податків (Пзаг) перевищує прибуток підприємства (П)
Податковіддача активів (ПА)	$ПА = \frac{Пзаг.}{А}$	Показує співвідношення загальної суми сплачених податків (Пзаг) до вартості активів підприємства (А)
Прибуток на 1 грн сплачених підприємством податків (Пп)	$Пп = \frac{П}{Пзаг.}$	Показник, обернений коефіцієнту податковіддачі прибутку, показує відношення чистого прибутку (П) до загальної суми сплачених підприємством податків (Пзаг)
Коефіцієнт оподаткування доходу (КД)	$КД = \frac{ПД}{Д}$	Показує відношення відповідного виду податків до бази оподаткування
Коефіцієнт я оподаткування витрат (КВ)	$КВ = \frac{ПВ}{В}$	
Коефіцієнт оподаткування прибутку (КП)	$КП = \frac{ПП}{П}$	

*Джерело систематизовано автором

Таким чином, податкове навантаження використовує сукупність специфічних показників, що розраховується для аналізу впливу податкових платежів на фінансовий стан економічного суб'єкта, а в масштабах країни показує вплив податкових надходжень на економічне зростання в державі.

РОЗДІЛ 2.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВПЛИВУ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ГОСПОДАРЮЮЧИЙ СУБ'ЄКТ В УКРАЇНІ

2.1. Порівняльний аналіз впливу виду діяльності та системи оподаткування на рівень оподаткування

На діяльність господарюючих суб'єктів впливає багато різних факторів, у тому числі внутрішнє та зовнішнє оточуюче середовище, державна підтримка та регулювання.

Проаналізувати й оцінити зовнішнє середовище дозволяє найкращим чином SWOT аналіз, завдяки якому з'ясовують сильні та слабкі сторони діяльності й розвитку підприємства, загрози та можливості.

До факторів внутрішнього середовища відносять галузь діяльності підприємства, стиль керівництва, ефективність використання ресурсів, кадровий потенціал, мотивація працівників до роботи тощо. Зовнішнє середовище включає в себе стан економіки та ринків, дії уряду країни, науково-технічний прогрес, демографічну та політичну ситуацію. Ці два середовища тісно взаємодіють один з одним.

Вплив з боку держави може бути двох видів – підтримка й допомога та регулювання. Державна підтримка полягає безпосередньо в процесах, діях, у різних формах фінансування та використання пільг з боку держави в сфері законодавства і фінансування з метою надання допомоги в створенні та розвитку підприємницьких структур. Видами фінансової державної підтримки є компенсація ставок за кредитами, які надаються суб'єктам малого і середнього бізнесу, компенсація лізингових, факторингових платежів, надання гарантій за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва, надання кредитів на ведення власної справи, на придбання і впровадження новітніх технологій та інновацій, певна компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього бізнесу та великими підприємствами, фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій; тощо.

Державне регулювання ж полягає в тому, щоб за допомогою певних механізмів утримувати та контролювати діяльність підприємництва. До державного регулювання, наприклад, відносять застосування таких відомих заходів, як ліцензії та квоти, інституційне забезпечення, розробка та прийняття плану діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. Але попри все зазначене, на розвиток господарюючих суб'єктів суттєвий вплив здійснює система оподаткування.

Система оподаткування визначає податкове навантаження на підприємство, обсяг відрахувань індивідуального підприємця, юридичної особи на користь держави. Щоб обрати оптимальну систему оподаткування необхідно провести грамотний аналіз різноманітних показників, пов'язаних із визначенням рівня податкового навантаження на підприємство. А це надасть можливість застосувати режим економії до витрат на оборотні активи, підвищити рентабельність бізнесу, збільшити чистий прибуток.

В Україні започатковано такі системи оподаткування:

- загальна система оподаткування (з ПДВ або без – залежить від обсягів реалізації);
- спрощена система оподаткування (Єдиний податок без ПДВ; Єдиний податок 3-ї групи з ПДВ) (табл. 2.1):

Таблиця 2.1.

Системи оподаткування в Україні станом на 31.12.2020 р.*

Ознака	Загальна система	Спеціальна (спрощена)	
З ПДВ	20%	20%	
Без ПДВ	(немає)	0%	
Умови оподаткування доходу	Податок на чистий дохід – 18%; Податок на дивіденди – 5%	Єдиний податок: 1 група: 10% від прожиткового мінімуму; 2-група: 20% від мінімальної заробітної плати; 3 група (без ПДВ) – 5% від обороту; 3 група (з ПДВ) – 3% від обороту, 20% - ПДВ 4 група – призначена для сільгоспвиробників	
Єдиний соціальний внесок	22% від розміру заробітної плати	22% від розміру мінімальної заробітної плати	

*Джерело: складено автором

Різниця між загальною і спеціальною (спрощеною) системою оподаткування в Україні полягає в такому. Загальну систему оподаткування

вибирають юридичні особи незалежно від виду своєї діяльності, суми річного доходу, чисельності працівників – вибір цієї системи оподаткування не обмежується жодними критеріями. Податок справляється з чистого доходу господарюючого суб'єкта і складає відсоток від прибутку.

Юридичні особи, які вибрали загальну систему оподаткування, справляють лише податок на прибуток підприємств за ставками - основна ставка – 18% від доходу, спеціальна ставка – 0% або 3% від доходу (для страховиків залежно від виду страхування).

Діяльність букмекерських контор, випуску і проведення лотерей регулюється окремими ставками.

Спрощена система оподаткування започаткована з метою зменшення податкового навантаження та стимулювання розвитку малого бізнес в Україні. В її межах застосовується єдиний податок, розмір якого або фіксований, або коливається в залежності від доходу. До того ж, до спрощеної системи оподаткування застосовується й спеціальний режим звітності, полегшуючи життя підприємцю.

Податки для ФОП на загальній системі оподаткування. Загальна система оподаткування бізнесу передбачає сплату таких податків:

- податок на доходи фізичних осіб – 18% з доходу;
- військовий збір – 1,5% з доходу
- єдиний соціальний внесок, який не входить в загальну систему оподаткування, проте є обов'язковим – 22% з доходу (не може становити менше ніж 22% від мінімальної заробітної плати). Якщо сума виручки за звітний рік перевищує один мільйон гривень, ще додатково лягає сплата податку на додану вартість (ПДВ). Якщо сума виручки не перевищує вказану суму, можна не платити ПДВ взагалі, або сплачувати його на добровільних засадах. Якщо бізнес не дає прибутку або створює лише збитки, ці податки не потрібно сплачувати.

Податки та річний ліміт доходу для ФОП на спеціальній (спрощеній) системі. (табл. 2.2.)

Таблиця 2.2.

Податки та річний ліміт доходу для ФОП на спеціальній (спрощеній) системі

Група	Річний ліміт доходу, виходячи з періоду дії відповідних редакцій пункту 291.4 статті 291 ПКУ та календарних днів 2020 та 2021 року				Ставка податку
	Положення кодексу до 02.04.2020*	Положення кодексу з 02.04.2020**	Залишок ліміту до закінчення 2020 року	Положення кодексу з 01.01.2021***	Ставка податку станом на 31.12.2021
1 група ФОП	300 000	1 000 000	824 047,72	1 002 000 або 167 розмірів МЗП	10% від прожиткового мінімуму
2 група ФОП	1 500 000	5 000 000	4 120 218,58	5 004 000 або 834 розмірів МЗП	20% від мінімальної заробітної плати
3 група ФОП та юридичні особи	5 000 000	7 000 000	6 497 267,76	7 002 000 або 1167 розмірів МЗП	5% доходу або 3% доходу + ПДВ
4 група ФОП та юридичні особи, які займаються сільсько-господарським товаро-виробництвом	Без обмежень в частині обсягів доходу				Залежно від категорії земель та їх розташування може складати від 0.19 до 6.33 в розрахунку на 1 гектар землі

* У 2020 році ці положення діяло протягом 92-х днів з 366-ти календарних днів: з 1 січня до 1 квітня 2020 року (включно)

** У 2020 році ці положення діяли протягом 274 календарних днів: з 2 квітня до 31 грудня 2020 року (включно)

*** З початку 2021 року встановлено ліміт, який кратний розміру мінімальної заробітної плати(МЗП). Станом на 01.01.2021 вона становить 6000 гривень.

**** Джерело: складено автором

2.2. Основні методи оптимізації податкового навантаження на підприємстві

При застосуванні того чи іншого способу оптимізації податкового навантаження на підприємствах повинні бути проаналізовані всі суттєві аспекти як самої оптимізації, так і підприємства в цілому. Для цього використовуємо

податкове планування, враховуючи вимоги законодавства (антимонопольного, митного, валютного тощо) та спираючись на законність дій платника податків.

Існує три попередніх вид податкової оптимізації – класична оптимізація, мінімізація податків, протизаконна оптимізація (Додаток В).

В широкому розумінні оптимізаційне податкове планування має соціальний, організаційний, юридичний, економічний, фінансовий, бухгалтерський та інші аспекти.

Оптимізаційне податкове планування в якості системного підходу не може бути реалізованим без збору та цілеспрямованої обробки інформації з використанням основних економічних показників конкретного бізнесу. Особливо це стосується тих підприємств, чия діяльність є різносторонньою та досить розширеною. Для таких підприємств вкрай важливо розподілити матеріальні та фінансові потоки, фінансові та податкові показники кожного виду діяльності.

Оптимізаційне податкове планування вирішує питання у двох площинах:

1. Зниження рівня податкового тиску.
2. Упередження виникнення надлишкового оподаткування.

В практичній діяльності суб'єкта господарювання мають місце такі ситуації, коли застосовують податкове планування (рис.2.1.):

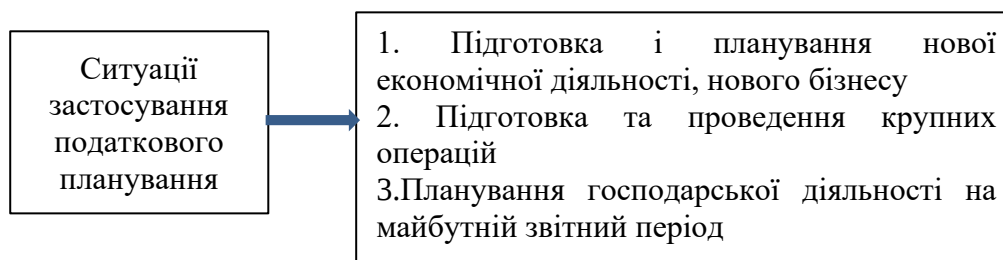

Рис.2.1. Застосування податкового планування

Розглянемо основні способи мінімізації податків.

1. Відстрочка сплати податків. Одним із способів відстрочити констатацію отримання доходу, а відповідно, й сплату податку на прибуток від приросту капіталу від продажу активів полягає у відтермінуванні дати проведення господарської операції. Прибуток від приросту ринкової вартості активу

обкладається податком лише по факту реалізації, яка має місце при продажу активу.

2. Податковий арбітраж. Арбітраж передбачає використання переваги різниці в ціні на один і той же товар у випадку, коли товар продається. Податковий арбітраж дозволяє використання переваг різних податкових ставок, якими обкладаються конкретні види доходів або окремі індивідууми. Загалом, арбітраж відноситься до ситуацій, де має місце гарантована виручка та відсутній ризик.

3. Договірна політика з метою оптимізації оподаткування є одним із дієвих інструментів податкового планування і фактором, що визначає рівень податкового тягаря. За видами зобов'язань, які виникають, договори, відповідно ЦКУ, розподіляються на 24 великих групи.

4. Збільшення видатків при використанні різних систем оподаткування методом доходи мінус видатки. При визначенні доходів враховуються доходи від реалізації товарів, робіт, послуг, майна та майнових прав, а також позареалізаційні доходи.

5. Формування облікової політики в рамках оптимізації оподаткування. Саме облікова політика визначає та спрямовує подальшу роботу не лише бухгалтерів, а й фінансових служб, всієї організації в цілому.

Таким чином, використовуючи зазначені способи мінімізації оподаткування підприємства можуть знижувати податкове навантаження правовими методами та підвищувати власні фінансові результати.

2.3. Розрахунок податкового навантаження підприємства та оцінка податкової ефективності

Рівень податкового навантаження є одним із показників для контролю. Податкова служба України обґрунтовує значення цього показника тим, що низький рівень податкового навантаження може свідчити про ухилення від сплати податків, а це відіграє важливу роль для призначення податкової перевірки.

На наш погляд, розрахунок податкового навантаження відрізняється тим набором податків і зборів, які сплачує підприємство. Так, не дивлячись на те, що

страхові платежі не відносяться до податкових платежів, їх необхідно брати до уваги у розрахунках сукупного податкового навантаження. Це дозволить оцінити реальний рівень податкового тягаря в інтересах власного бізнесу.

Важливу роль відіграє також базисний показник, до якого можна «прив'язати» розрахункові показники, податків і зборів за розрахунковий звітний період, тобто порівнювати з ним загальну суму податків, зборів, внесків за відповідний період.

Розрахунок показників податкового навантаження здійснено на прикладі ТОВ «ВІТАКОМ», яке зареєстровано в Житомирській області. Підприємство надає послуги та продукцію лісопильного та стругального виробництва.

Для оцінки податкового навантаження в ТОВ «ВІТАКОМ» проведемо розрахунки в два етапи:

1-й етап – аналіз абсолютного та сукупного податкового навантаження;

2-й етап – аналіз відносного і сукупного податкового навантаження.

Для цього розглянемо динаміку суми податків і зборів ТОВ «ВІТАКОМ» за 2019-2020 роки.

Дані табл. 2.3 свідчать, що податковий потік на підприємстві за останні два роки значно зріс. Так, найбільше посилюється тиск на фінансові ресурси господарюючого суб'єкта завдяки таким податкам, як податку на прибуток та податку на додану вартість, які зросли відповідно на 176,92% та на 17,54%. В структурі податків, які сплачує ТОВ «ВІТАКОМ», найбільшу питому вагу займає ЄСВ – 64,84% в 2019р. та 58,43% в 2020р. В цілому, абсолютне податкове навантаження зросло за два роки на 52,33%.

Підкреслимо, що абсолютне податкове навантаження розраховується як сума всіх обов'язкових платежів за винятком платежів до позабюджетних фондів, а абсолютне сукупне податкове навантаження ще включає платежі єдиного соціального внеску, оскільки вони суттєво впливають на фінансовий потік суб'єкта господарювання, демонструючи реальний рівень податкового тягаря.

Абсолютне податкове навантаження на підприємстві з 2019р. на кінець 2020р. зросло з 256 тис. грн. до 332 тис. грн. Темп зростання даного показника

склав 129,69%. Така ситуація зумовлена зростанням фонду оплати праці та збільшенням персоналу.

Таблиця 2.3

Динаміка та структура абсолютного й сукупного податкового навантаження
ТОВ «ВІТАКОМ» за 2019-2020 рр. (тис. грн.)*

Показники	Роки				Відхилення 2020 до 2019рр. +/-	Темп росту (зниження)
	2019	%	2020	%		
Податок на прибуток	13	5,08	36	10,84	23	276,92
ПДФО	57	22,27	67	20,18	10	117,54
ПДВ	20	7,81	29	8,73	9	145,0
ЄСВ	166	64,84	194	58,43	28	116,87
Рентна плата	-	-	6	1,81	6	-
Абсолютне податкове навантаження	90	x	138	x	48	152,33
Абсолютне сукупне податкове навантаження	256	100	332	100	76	129,69

*Джерело: розраховано автором

Далі, з метою проведення аналізу податкового навантаження, згруповані податки, які сплачує ТОВ «ВІТАКОМ», за джерелами їх сплати (табл. 2.4).

За даними табл. 2.4 можна зробити висновок, що структура сукупного податкового навантаження ТОВ «ВІТАКОМ» за 2019 – 2020 рр. в залежності від джерела сплати податків представлена трьома джерелами. До складу прямих податків віднесено податок на прибуток, ПДФО, рентна плата. Загальна сума даних податкових платежів збільшилась з 70 тис. грн. до 109 тис. грн. До непрямих податків відносять ПДВ, сума якого збільшилась на 9 тис. грн. Залишок сукупного податкового навантаження складається із внесків до позабюджетних фондів, які за вказаний період втратили позиції на 6,41 пункти.

В таблиці 2.5 відображені відносні показники податкового навантаження ТОВ «ВІТАКОМ». Розраховані відносні показники є стійкими кількісними характеристиками, динаміка яких дозволяє зробити висновки про тенденції, що склалися в оподаткуванні ТОВ «ВІТАКОМ». Аналіз даних табл.2.5 дозволяє зробити такі висновки:

Таблиця 2.4

Динаміка й структура сукупного податкового навантаження

ТОВ «ВІТАКОМ» за 2019 – 2020 рр.*

Податок	Абсолютне значення, тис. грн..		Структура, %		Відхилення, +/-	
	2019р.	2020р.	2019р.	2020р.	тис. грн.	%
Непрямі податки	20	29	7,81	8,73	9	0,92
Прямі податки	70	109	27,34	32,83	39	5,49
Внески до поза-бюджетних фондів	166	194	64,85	58,44	28	-6,41
Всього	256	332	100	100	76	-

*Джерело: розраховано автором

Таблиця 2.5

Відносні показники податкового навантаження

ТОВ «ВІТАКОМ» за 2019 – 2020р.р.*

Показники	Абсолютне значення, тис. грн.		Темп зростання (зниження), %	Відхилення, +/-
	2019р.	2020р.		
Відношення непрямих податків до виручки	0,0011	0,0011	100	-
Відношення прямих податків і внесків до виручки	0,0134	0,0115	85,82	-0,0019
Відношення податку на прибуток до виручки	0,0007	0,0014	200	0,0007
Відношення абсолютного податкового навантаження до виручки	0,0051	0,0053	103,92	0,0002
Відношення сукупного абсолютного податкового навантаження до виручки	0,0145	0,0127	87,59	-0,0018

*Джерело: розраховано автором

- відношення суми непрямих податків до виручки в 2019 р. порівняно із 2020 р. не збільшилось,
- простежується тенденція до зменшення частки прямих податків і внесків, а також абсолютного сукупного податкового навантаження у виручці підприємства,
- збільшилась частка податку на прибуток в загальній сумі виручки, що є негативним, хоча й знаходиться в прийнятному діапазоні.

На основі розрахованих показників можна стверджувати, що в цілому податкове навантаження на ТОВ «ВІТАКОМ» в 2020 р. порівняно з 2019 р. знизилось, що пояснюється максимальним використанням податкових пільг у 2020 р. І хоча податкове навантаження даного підприємства є прийнятним, але його достатньо низький рівень може зацікавити податкову службу держави.

Останніми роками все більше для аналізу податкового навантаження використовують коефіцієнтний метод. Переваги його в тому, що він дозволяє нівелювати інфляційний фактор, оцінити податкові наслідки зміни фінансових результатів діяльності підприємства і податкових платежів з точки зору перспектив розвитку бізнесу й розробки ефективних податкових заходів. Показники податкової ефективності розраховані та наведені в Додатку Г.

Таким чином, не дивлячись на вагоме зростання податкових платежів в абсолютному значенні, відбулося незначне зростання сукупного податкового навантаження – лише на 0,02%, що нижче середнього значення в галузі в Україні – 2,2%, що підвищує ризик проведення додаткових виїзних перевірок податковою службою за місцем реєстрації ТОВ «ВІТАКОМ».

Для власника господарюючого суб'єкта більш інформативним вважаємо показник відносного сукупного податкового навантаження, який характеризує частку загальної суми обов'язкових платежів в загальному обсязі доходів підприємства. Так, сукупне податкове навантаження зменшилось з 1,45 в 2019р. до 1,26 в 2020р., що вказує на застосування ефективних способів оптимізації податкових платежів.

Коефіцієнт податкового обертання розраховується для визначення ступеню погашення податкових зобов'язань і характеризує своєчасність їх погашення. Даний коефіцієнт показує величину отриманих доходів товариством на кожну гривню обов'язкових платежів, що виникли. Тобто, щоб сплатити 1 грн. податків, необхідно виробити й реалізувати товари, послуги, роботи на певну суму. Так, за даними Додатку Г його значення в 2019р. склало 1257,71 оборотів, а в 2020р. – 795,15. Можна зробити висновок, що дане підприємство вчасно погашає податкові зобов'язання, проте має місце негативна тенденція до зменшення цього показника, що необхідно взяти до уваги.

Коефіцієнт оподаткування чистого прибутку показує величину податкових витрат на кожну гривню чистого прибутку підприємства. За даними ТОВ «ВІТАКОМ» цей показник в 2020р. становив 0,17, що на 0,09 менше, ніж в 2019р. Загалом спостерігається позитивні зрушення з даним показником.

Коефіцієнт податкової ємкості показує частку податкових зобов'язань в загальних витратах підприємства. Даний показник з 2019р. по 2020р. знизився з 0,0146 до 0,0128 пунктів, що також є позитивним в діяльності підприємства щодо оптимізації податкових платежів.

Стосовно коефіцієнта рентабельності податкових витрат, то з його допомогою визначається ефективність податкової політики підприємства й рівень оптимальності обраної системи оподаткування. Чим вище його значення, тим вища ефективність податкового планування. В розрахунках беруть участь податкові витрати, які поділяються на умовно постійні та змінні. До умовно постійних податків відносяться податок на майно, земельний податок, єдиний податок та інші. До умовно змінних обов'язкових платежів відносять ПДВ, акцизний податок, податок на прибуток, ЄСВ та інші.

Коефіцієнт рентабельності податкових витрат збільшився за період, що досліджується, не суттєво – на 0,01%, що також свідчить про ефективну податкову політику підприємства.

Розрахунок коефіцієнта податкової платоспроможності дає можливість оцінити покриття зобов'язань перед бюджетами та позабюджетними фондами наявними грошовими (ліквідними) ресурсами. Він дещо знизився за два останні роки на 0,88 пункти, але все одно має запас міцності покриття.

Ступінь платоспроможності за поточними зобов'язаннями характеризує строк погашення всіх поточних зобов'язань і рівень платоспроможності платника податків. Рекомендоване значення даного показника – не менше 6-ти місяців. Якщо ця умова виконується, то економічний суб'єкт є платоспроможним.

Таким чином, податковий аналіз, як ключовий елемент системи податкового управління щодо оптимізації податкових платежів сприятиме підвищенню податкової дисципліни та підвищенню рівня фінансового благополуччя суб'єкта господарювання.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1 Закордонний досвід оптимізації податкового навантаження та його вплив на діяльність підприємств

В світовій податковій практиці в якості показника податкового навантаження на макрорівні виступає відношення суми всіх податків, незалежно від їх рівня чи спрямування, до обсягу отриманого валового внутрішнього продукту (ВВП). Таке співвідношення в різних країнах наведено в Додатку Д.

За цими даними можна зробити висновок, що більшість економічно розвинутих країн світу, практично досягли максимально можливого рівня перерозподілу ВВП і національного доходу через податкову систему.

Тому забезпечення подальшого зростання доходів до бюджетів цих країн можливо, переважно, за рахунок зміни структури податкових стягнень та забезпечення на цій основі прямої залежності зростання податків від зростання ВВП. Збільшення ж ставок податків, усунення пільг можуть призвести до економічних негативних наслідків.

В свою чергу, показник податкового навантаження в Україні, за різними оцінками та розрахунками, в останні роки коливається в межах 37 – 42% ВВП. Проте, за кількісним значенням даного показника робити висновки про рівень економічного благополуччя господарюючих суб'єктів і країни в цілому не є правильним.

Для обґрунтування даного положення розглянемо різні параметри, що характеризують конкурентоздатність країн світу, рівень податкових ставок на прибуток підприємств, рейтинг податкових систем, рівень життя населення.

Під конкурентоспроможністю країни дослідники розуміють здатність національної економіки створювати та підтримувати середовище в якому виникає

конкурентоздатний бізнес. The IMD World Competitiveness Yearbook – публікує щорічне аналітичне дослідження конкурентоздатності, яке проводить Інститут менеджменту щорічно, починаючи з 1989 року в співпраці з дослідницькими організаціями всього світу.

Сьогодні The IMD World Competitiveness Yearbook – дослідження, яке використовується низкою країн для формування державної політики в сфері конкурентоздатності національної економіки, а також для прийняття бізнес-рішень у великих компаніях. Сукупний рейтинг конкурентоздатності ґрунтується на 20-ти різних індикаторах із чотирьох сфер економічного життя країни.

У 2019 році світовим лідером з конкурентоздатності стали США. Головними їх перевагами є:

- ефективний ринок праці;
- домінування в сфері технологій та інфраструктури;
- та інвестиційна привабливість.

Цікаво, що США зайняли перше місце в трьох із чотирьох ключових аспектів конкурентоздатності, однак, в категорії ефективності державного управління, у тому числі й податкового, опинились на 19-му місці з 60-ти можливих. Але не дивлячись на це, їм вдалося втриматися на першій позиції, посівши її в 2018 році.

За США в рейтингу розташувались Сінгапур та Швеція– друге та третє місце відповідно. В TOP-10 самих конкурентоздатних економік увійшли також такі країни – Данія, Швейцарія, Нідерланди, Фінляндія, Гонконг, Норвегія та Корея.

Серед країн колишнього СРСР в рейтингу фігурують Естонія (займає 29-те місце), Литва (30), Латвія (36) та Україна (60).

3.2. Розвиток податкового планування на підприємстві

Кожне підприємство, з метою успішного ведення бізнесу повинно брати до уваги процес організації оподаткування, оскільки з його допомогою можна

суттєво зменшити платежі до бюджету і в позабюджетні фонди правовими та легальними методами. Якщо економічний суб'єкт буде сплачувати всі податки та збори, не звертаючи уваги на оптимізаційний механізм, то можливе скорочення суми прибутку, а в подальшому й банкрутство. Однак, за певних обставин процес мінімізації податкових платежів може стати незаконним, в результаті платник податків може отримати донарахування суми податків, штрафи, пеню тощо.

На наш погляд, обсяг податкового навантаження необхідно розраховувати щонайменше 1 раз на півроку, що дозволить фінансовим працівникам приймати більш виважене рішення про варіанти й способи його оптимізації. Наприклад, за рахунок застосування пільг, передбачених законодавством в сфері бухгалтерського обліку, звітності, оподаткування.

Способи оптимізації оподатковуваних показників, які застосовують бізнесмени на практиці можна розподілити на дві групи:

- законні, що являють собою різні варіанти оптимізації податкових платежів шляхом цілеспрямованих правомірних дій, використовуючи пільги, податкові звільнення тощо. Це відображає кваліфіковане ведення справ та організацію сплати податків та інших обов'язкових платежів, що виключає або зменшує результат необґрунтованої переплати й нарахування податкових санкцій;
- незаконні способи – кримінальні ухилення від сплати податків і зборів, до яких відноситься навмисне зменшення податкових платежів та розміру податкових зобов'язань.

В ТОВ «ВІТАКОМ» з метою податкової оптимізації регулярно оцінюють рівень податкового навантаження шляхом розрахунку коефіцієнтів і показників податкової ефективності як за рік, так і за кожний окремий місяць.

Існує тісний взаємозв'язок податкового навантаження з ефективністю податкового планування на підприємстві. Якщо загальний рівень податкового навантаження складає від 20 до 35%, то система податкового планування є ефективною. Підприємству залишається проводити регулярний аналіз змін в

законодавстві в галузі бухгалтерського обліку й оподаткування, щоб своєчасно коригувати податкову політику й знижувати податкові ризики.

Якщо рівень податкового навантаження складає від 35 до 50%, то система податкового планування вважається недостатньо ефективною. У цьому випадку економічному суб'єкту бажано скористатись послугами податкового консультанта з метою виявлення «слабких місць» в системі бухгалтерського обліку й оподаткування, а також розробити способи оптимізації податкового навантаження. Так, наприклад, необхідно приділити увагу внутрішнім резервам за допомогою опитування й анкетування працівників бухгалтерії.

Якщо рівень податкового навантаження стартує від 50% і сягає до 70%, то підприємство потребує серйозного перегляду системи оподаткування, що використовується, та розгляду альтернативних податкових варіантів. В даному випадку рекомендується провести детальний аналіз податкового законодавства з питань бухгалтерського обліку й оподаткування із залученням спеціалістів (аудиторів, податкових консультантів, юристів та ін.

Якщо рівень податкового навантаження складає понад 70%, то такий бізнес доцільно ліквідувати.

Підкреслимо, що зміна податкового навантаження можлива за рахунок застосування способів податкового планування, необхідність вивчення яких закладена в законодавстві. Детальна характеристика основних способів планування зазначена в Додатку Е.

Ефективність податкового планування бізнесу полягає в правильному виборі організаційно-правової форми, місця реєстрації, розробці організаційної структури підприємства, що дає можливість розглядати розрахунок обов'язкових платежів як елемент системи управління діяльністю підприємством. Досягнути мінімізації податкових платежів можливо за умови використання всіх способів оптимізації господарських процесів та податкового планування.

Перелік заходів, що сприяють впровадженню податкового планування в контексті формування відповідного рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання та держави:

1. Моніторинг та передбачення факторів, що визначають загрози економічній безпеці. Моніторинг є оперативною інформаційно-аналітичною системою спостережень за динамікою тих показників, які відповідають цілям моніторингу. Особливо важливий при наявності диспропорцій у розвитку, в умовах гострої нестачі фінансових ресурсів, рухливого та динамічного середовища, нестійких соціально-економічних індикаторів. Все це вимагає створення організаційно-інформаційної бази.

2. Розробка критеріїв і параметрів порогових значень показників, індикаторів економічного стану суб'єкта господарських відносин, вихід за межі яких створює загрози для фінансово-економічного стану суб'єктів та посилює податковий тягар.

3. Діяльність економічного суб'єкта по здійсненню податкового планування та усунення загроз суб'єкту господарювання.

Використання методів податного планування та надання гарантій фінансово-економічної безпеки дозволить знизити рівень податкового навантаження, підвищити рівень ефективності діяльності підприємства.

3.3. Використання податкових пільг в процесі оптимізації податкового навантаження

Податкові пільги є одним із важливих інструментів реалізації концепції справедливості оподаткування та оптимізації податкового навантаження. Разом з тим існуюча система запровадження податкових пільг у вітчизняну податкову систему має суттєві недоліки.

Проблема полягає в тому, що надання податкової пільги одному платнику податків обмежує інтереси іншого платника, відбувається перекладання податку інших суб'єктів економічних відносин. Раціональним обґрунтуванням

застосування податкової пільги може бути лише ефективний результат використання цієї пільги. В сучасних умовах господарювання в Україні пільга носить нецільовий характер, що у підсумку не дає змоги швидко перевірити й проаналізувати результативність та ефективність застосування такої пільги.

Саме тому є доцільним при встановленні та введенні пільги в податкову систему, виходити із принципу платоспроможності платника податку (здатності до сплати конкретного виду податку) та принципу справедливості в оподаткуванні суб'єктів господарювання. Важливим є можливість використання податкової пільги з метою мінімізації податкового навантаження на короткий термін.

Як приклад, можна привести досвід надання податкових пільг корпораціям в Німеччині. Цілі надання податкових пільг викладено в німецькому податковому кодексі в окремій главі. Переслідуючи вказані цілі німецький законодавець використовує особливий економічний підхід – податкові привілеї є частиною національної податкової політики, призводять до зменшення державних доходів у тій їх частині, яка буде спрямована на досягнення соціально-економічних результатів.

Протягом тривалого часу вітчизняні вчені та представники влади піднімають питання про необхідність скорочення податкових пільг, керуючись оцінкою їх результативності та ефективності. Разом з тим якісна оцінка податкових пільг є досить складною задачею. Безсистемна відміна одних пільг супроводжується появою інших, що не дозволяє вирішити проблему їх ефективності та якісного використання для оптимізації податкового навантаження.

Для досягнення певного результату необхідно визначитися з тим для чого він досягається, а тому при встановленні податкових пільг повинна визначатись ціль їх надання. При цьому загальна мет всіх податкових пільг – це згладжування соціально-економічної нерівності шляхом досягнення певних економічних результатів, у тому числі й податкової мінімізації.

В залежності від цілі встановлення можна виділити такі види пільг:

- стимулюючі податкові пільги – спрямовані на підтримку і розвиток певних галузей економіки, у тому числі розвиток інновацій, підтримку малого підприємництва;
- податкові пільги соціального характеру – спрямовані на додатковий соціальний захист малозабезпечених громадян з боку держави;
- податкові пільги, що надаються на умовах взаємовигідного співробітництва з іноземними державами, співробітництва в міжнародних відносинах – спрямовані на розвиток міжнародних відносин, насамперед фінансово-економічного, наукового, технологічного характеру;
- податкові пільги, спрямовані на економічний розвиток господарюючих суб'єктів, у тому числі на заохочення інвестицій.

Класифікація податкових пільг за цілями їх надання сприятиме більш справедливому оподаткуванню.

Відштовхуючись від цілі надання податкових пільг логічним є вимога про обмеження періоду, на який надається пільга. На мою думку такий період необхідно обмежити досягненням цілі встановлення податкової пільги, інакше податкові пільги перетворяться на постійне джерело безповоротного фінансування із коштів бюджету складових бюджетної системи.

Для підприємств, прийнятною можна вважати конструкцію, в якій межа надання податкової пільги визначається здійсненими витратами, а не обсягом доходів платника податків.

Однак, не всі податкові пільги обмежені у терміні їх застосування. Наприклад, такий комплекс податкових пільг, як спеціальний податковий режим (спрощена система оподаткування) за своєю економічною природою повинен стимулювати діяльність суб'єктів, яким необхідна державна підтримка розвитку бізнесу.

Проте, суб'єкти малого підприємництва, користуючись податковими пільгами не намагаються укрупнити бізнес, навпаки, в сфері ведення бізнесу

пріоритетною є концепція розподілення активів і бізнес-процесів шляхом податкового структурування бізнесу шляхом його ведення в рамках певних груп компаній. В такі групи можуть входити до 30 юридичних осіб, у тому числі й тих, хто застосовує податкову пільгу. У підсумку, реальний малий бізнес не розвивається, а розширюється віртуальний.

Уникнути проблеми застосування податкової пільги може лише встановлення цілі її надання та обмеження строку її застосування. При досягненні цілі надання податкової пільги вона повинна припинити свою дію. Зазначена пропозиція сприятиме встановленню справедливості при використанні податкових пільг, усуне порушення та зловживання при мінімізації податкового навантаження суб'єктів господарювання.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

На підставі проведеного дослідження на тему «Податкове навантаження і його вплив на діяльність підприємства» можна зробити висновки та надати такі пропозиції.

Розглянуті теоретичні аспекти податкового навантаження та його вимірювання окреслили відсутність єдності у термінології, показниках, методиках вимірювання даного поняття, систематизовано та згруповано підходи вчених та дослідників у визначенні податкового навантаження, встановлено його основні характеристики.

В процесі рішення поставлених задач з'ясовано, що податкове навантаження є важливим показником вимірювання якості податкової системи країни, оскільки оптимальна податкова система повинна забезпечувати фінансовими ресурсами потреби держави, не знижуючи стимули платників податків до більш ефективної підприємницької діяльності. Підкреслена важливість не лише економічного змісту поняття податкового навантаження, але і його кількісних характеристик.

Була дослідження еволюція теоретичного обґрунтування поняття податкового навантаження, починаючи з XVII ст. по теперішній час. Встановлено проблеми у перекладанні податків з одного економічного суб'єкта на інший.

Одним з важливих висновків є те, що при встановленні та оптимізації рівня податкового навантаження повинен враховуватись принцип пріоритету фінансової цілі стягнення податків та обов'язкових платежів, оскільки податковий тягар, хоча й рівний для всіх платників податків, не повинен призводити до згортання виробництва.

В другому розділі окреслено основні фактори впливу на рівень оподаткування господарюючих суб'єктів. Доведено, що застосування спрощеної системи оподаткування знижує податкове навантаження порівняно із загальною системою.

Проведений аналіз ступеню податкового навантаження на ТОВ «ВІТАКОМ» за 2019 – 2020 рр. показав, що дане підприємство розробило ефективну податкову політику, використовує інструменти зниження податкового тиску та оптимізації податкового навантаження, стежить за податковою дисципліною та постійно підвищує рівень ефективності діяльності.

Вивчення закордонного досвіду дозволило провести порівняльний аналіз впливу податкового навантаження на діяльність господарюючих суб'єктів та зробити висновки, щодо характеристики податкових систем провідних країн світу.

Дослідження показало, що в Україні використовують такі найбільш дієві способи мінімізації податкового навантаження на підприємство як державна підтримка, державна допомога, державне регулювання, перекладання податків на іншого суб'єкта фінансово-економічних відносин, розробка суб'єктом господарювання власної податкової політики в частині мінімізації податкових платежів, максимального використання пільг та уникнення санкцій, застосування податкового планування.

В даній роботі на підставі вивчення практичного досвіду та теоретичних розробок вітчизняних науковців запропоновано та обґрунтовано, що для цілей мінімізації податкового навантаження на підприємство та формування справедливого податкового середовища в державі необхідно використовувати податкове планування та активне використання податкових пільг.

Серед заходів податкового планування ми рекомендуємо застосовувати моніторинг податкового законодавства, строків сплати податкових платежів, встановлення меж значень показників та індикаторів фінансового стану суб'єкта господарювання й моніторинг діяльності підприємства в цілому, а при використанні податкових пільг орієнтуватись на досягнення цілі її встановлення та строків користування нею.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аржевітін С. Проблеми та перспективи розвитку кредитування малого бізнесу комерційними банками України. *Академія: аналітичний центр*. URL: <http://www.academia.org.ua/?p=635>. (дата звернення: 10.12.2020).
2. Бородина А.С. Оценка налоговой нагрузки производственного предприятия. *Налоги и налогообложение*. 2011. № 9, С. 5–14.
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.12.2020).
4. Дроговоз Ю., Дубровський В. Інституційні проблеми української податкової системи та шляхи їх вирішення. URL: https://rpr.org.ua/uploads/files/source/Policy_Tax_Reform_RPR.pdf (дата звернення: 10.12.2020).
5. Дутчак О. Гладун А. Прогресивне оподаткування робить людей щасливішими, але чи допоможе воно Україні? URL: <https://commons.com.ua/uk/progresivne-opodatкування-robity-lyudej-shhaslivishimi-ale-chi-dopomozhe-vopo-ukrayini/> (дата звернення: 10.12.2020).
6. Загальна теорія держави і права : підручник / Цвік М. В. та ін. Харків, 2002. 432 с.
7. Игнатов А.В. Применение методик налогового планирования: фатальная неизбежность как следствие несправедливости налогообложения. *Налоги и налогообложение*. 2005. № 2, С. 26–28.
8. Литвин М.И. Налоговая нагрузка и экономические интересы предприятий. *Финансы*. 1998. № 5, С. 29–31.
9. Налогообложение: теории, проблемы, решения / Вишневский В.П. и др. Донецк, 2006. 504 с.
10. Новіков М.А. Порівняльний аналіз методик визначення податкового навантаження та шляхи їх удосконалення. *Сталий розвиток економіки*. 2019. № 2, С. 284–288.

11. Податковий кодекс України від 01.01.2020 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 20.12.2020)
12. Податкова система: підручник / Андрущенко В.Л. та ін. Київ, 2020. 416 с.
13. Розвиток податкової системи України: трансформація спрощеної системи оподаткування / Єфименко Т.І. та ін. Київ, 2011. 246 с.
14. Скакун О.Ф. Теорія права і держави. Київ, 2010. 520 с.
15. Соціально-економічні проблеми сучасності : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Маріуполь, 15 червня 2018 р.). Маріуполь, 2018. 480 с.
16. Сучасний тлумачний словник української мови : 65 000 слів / Дубічинського В.В. та ін. Харків, 2006. 1008 с.
17. Україна – 2017 : стат. зб. Київ, 2017. 27 с.
18. Федосова В.Е. Проблеми податкової системи та податкового навантаження України. *Економіка і регіон*. 2015. № 2 (51). С. 90-93.
19. Фінансово-монетарні важелі економічного розвитку / Даниленко А.І. та ін. Київ, 2008. 467 с.
20. Харко Д. Правова природа тіньової економіки: поняття, причини та напрями детінізації. *Вісник Львівського університету. Серія «Юридична»*. 2011. № 52, С. 351–357.
21. Частка малого бізнесу у ВВП менша, аніж думають – експерт. *Економічна правда*. URL: <http://www.epravda.com.ua/news/2018/05/22/286506> (дата звернення 20.12.2020)

ДОДАТКИ

Фактори впливу на податкове навантаження підприємства*

<i>Фактор</i>	<i>Характеристика фактору</i>
Зовнішні	
Економічні	Характеризує стан економіки в цілому, впливає на формування податкових баз за окремими податками
Політичні	Включає основні заходи розвитку бюджетної, податкової та інвестиційної політики держави, безпосередньо впливають на елементи податків. В залежності від вибору типу податкової політики податкове навантаження на підприємство може суттєво коливатися
Правові	Імперативно визначають склад податкового поля, форми податків, порядок визначення податкових баз, номінальних податкових ставок, застосування податкових пільг тощо.
Соціальні	Соціальна політика держави здійснюється з урахуванням соціальних потреб. Держава надає низку соціальних гарантій, які фінансуються з бюджету. Оскільки основну частину доходів державного бюджету складають податкові надходження, рівень абсолютного податкового навантаження залежить від соціальних зобов'язань держави.
Внутрішні	
Організаційні	Пов'язані з організацією виробничої, фінансової, інвестиційної та іншими видами діяльності підприємства. Вони враховують структуру управління підприємством, професійну підготовку й компетентність фахівців, залучення сторонніх експертів тощо. Вплив більшості факторів є непрямим, крім кваліфікації працівників бухгалтерської та фінансової служб.
Економічно-фінансові	Безпосередньо впливають на порядок виконання підприємством своїх зобов'язань платника податків і податкового агента, застосування податкових пільг тощо.

*Джерело: складено автором

Показники вимірювання рівня податкового навантаження*

<i>Показник</i>	<i>Мета розрахунку показника, його риси</i>
Номінальна (нормативна) ставка податку, %	Індикатор номінального рівня податкового навантаження. Враховується під час прийняття рішень щодо нових інвестицій. Є найбільш доступним для міжнародного порівняння
Ефективна середня ставка податку, %	Індикатор фактичного рівня податкового навантаження. Є максимально точним вимірником податкового навантаження тому, що: – використовує фактичні обсяги сплачених податків; –, база розрахунку (оподатковуваний дохід домогосподарств, фірм) вужча, порівняно з податковим коефіцієнтом, – враховує комбінований ефект від податкових знижок і пільг, податкового планування та якості податкового адміністрування
Ефективна гранична ставка податку, %	Індикатор граничного рівня податкового навантаження на окремі групи суб'єктів, рівня вилученого прибутку як різниці між прибутком до та після оподаткування. Показник дозволяє: – оцінити потенціал приросту прибутку порівняно з приростом податкових витрат; – розрахувати податкове планування та прогнозування з боку як адміністратора (держави), так і платника податків; – визначити рівень заохочення фірм та домогосподарств до використання наявного (отриманого) доходу. На розмір показника суттєво впливають: інвестиційний податковий кредит, прискорена амортизація витрат на капітал (у тому числі з індексацією на рівень інфляції)
Податковий коефіцієнт, % до ВВП	Індикатор для міжнародних порівнянь, обчислення якого потребує врахування низки застережень: – скорочення чисельника (податків на прибуток, дохід) в результаті неефективної діяльності чи кризи може бути сприйняте як загальне зниження податкового навантаження; – агрегований показник у знаменнику (ВВП) враховує зміни в усіх факторах та є ширшим, ніж дійсна база податків. Факторами, які впливають на величину показника, є: – втрати бюджету від надання податкових пільг; – взаємозв'язок між податковою базою та ВВП; – фаза циклу економіки; – методологія розрахунку ВВП; – рівень ухилення від оподаткування й розмір тіньового сектору економіки; – часові лаги між датами нарахування та сплати податкових зобов'язань (особливо при оподаткуванні прибутку підприємств)

*Джерело: систематизовано автором

Види податкової оптимізації

<i>Назва виду податкової оптимізації</i>	<i>Характеристика</i>
Класична оптимізація	Покликана забезпечити коректне виконання суб'єктом господарювання своїх податкових зобов'язань перед бюджетом, своєчасну й повну сплату
Мінімізація податків	Платник податків використовує всі переваги та недоліки чинного податкового законодавства, у тому числі його недосконалість, складність і суперечність. При цьому він реалізує податкові схеми, які дозволяють застосовувати такі економічні дії, оподаткування яких є мінімальним
Протизаконна оптимізація	Платник податків застосовує різні протиправні методи з метою уникнення або зменшення податкових платежів з економічної точки зору найбільш вигідна суб'єкту бізнесу

Додаток Г

Показники податкової ефективності
ТОВ «ВІТАКОМ» за 2019 – 2020р.р.*

Показник	Алгоритм розрахунку	Роки		Відхилення, +/-
		2019р.	2020р.	
Податкове навантаження (за методикою податкової служби)	(Сума податків, зборів, платежів/Виручка) x 100%	0,51	0,53	+0,02
Сукупне податкове навантаження, %	(Сума всіх обов'язкових платежів / Виручка) x 100%	1,45	1,26	-0,19
Коефіцієнт податкового навантаження	Виручка / Заборгованість за всіма податковими платежами	1257,7 1	795,15	-492,56
Коефіцієнт оподаткування чистого прибутку	Податкові зобов'язання / Нерозподілений прибуток	0,26	0,17	-0,09
Коефіцієнт податкової ємкості	Податкові платежі / Витрати за основним видом діяльності	0,0147	0,0128	-0,0019
Коефіцієнт рентабельності податкових витрат	Прибуток до оподаткування / Податкові витрати	0,26	0,27	+0,01
Рентабельність продажу	(Чистий прибуток / Виручка) x 100%	30	55	25

Продовження додатку Г

Коефіцієнт податкової платоспроможності	Грошові кошти й грошові еквіваленти / Заборгованість за всіма обов'язковими платежами	2,05	1,17	-0,88
Коефіцієнт заборгованості	Заборгованість за всіма податковими платежами / Виручка	0,17	0,15	-0,02
Ступінь платоспроможності за поточними зобов'язаннями	(Короткострокові зобов'язання – Доходи майбутніх періодів – резерви майбутніх витрат) / Виручка за поточний період	2,68	1,55	-1,13

* Джерело: розраховано автором

Додаток Д

Питома вага податкових надходжень по відношенню до ВВП
в різних країнах світу (%)*

Країна	Частка податків та обов'язкових платежів	Частка податків без обов'язкових платежів
Австрія	45,5	29,9
Бельгія	46,4	31,1
Великобританія	33,9	27,7
Німеччина	42,9	23,1
Данія	52,8	49,7
Іспанія	35,5	21,7
Італія	42,9	27,4
Канада	36,3	31,0
Нідерланди	44,8	26,6
США	1,8	22,7
Франція	46,3	24,9
Швеція	54,2	38,1
Японія	28,6	18,2

* Джерело: систематизовано автором

Основні способи податкового планування*

<i>№ з/п</i>	<i>Назва</i>	<i>Характеристика</i>
1.	Використання недосконалості законодавства	Дуже ризикований та короткостроковий спосіб. Адже держава завжди реагує мобільно, намагаючись повністю чи частково їх ліквідувати. Застосування цього способу рекомендовано лише після грамотної консультації фахівця. Даний спосіб може привести до спірної ситуації.
2.	Застосування спеціальних податкових режимів	В законодавстві надаються пільгові умови та спеціальні податкові режими, які платник податків може ефективно використовувати, враховуючи евені вимоги та обмеження.
3.	Грамотна, професійна розробка облікової політики підприємства з метою	Законодавство в багатьох випадках надає право платникові податку вибирати способи ведення бухгалтерського обліку та оподаткування, від чого залежить порядок та обсяги сплати податку і про що вказується в обліковій політиці підприємства.
4.	Реалізація права на податкові пільги на території країни	Застосування даного способу полягає в тому, щоб правильно реалізовувати право на пільги. Пільги можуть встановлювати не лише центральні органи влади, а й місцеві.
5.	Метод виявлення та виправлення помилок	В результаті помилок платники податків сплачують штрафи й пеню. Необхідно використовувати можливість самостійного внесення змін в податкові декларації, виправлення помилок, уникаючи штрафних санкцій.
6.	Вивід прибутку в офшорні зони	Прибуток виводиться в зони пільгового оподаткування, що дозволяє знизити податкове навантаження, оскільки застосовуються знижені ставки податку та спрощений контроль за діяльністю платника податку. Проте, Україна веде боротьбу із застосуванням даного методу, використовуючи механізми антиофшорного регулювання.
7.	Зміна строків сплати податків та обов'язкових платежів	Законодавство передбачає можливість відстрочки сплати податків, що дозволяє накопичити певну суму для сплати податку.

Продовження додатку Е

8.	Правильна організація бізнесових операцій, вибір оптимальної форми договірних відносин з врахуванням податкових наслідків	Даний метод передбачає: зміну відносин між сторонами угоди. Наприклад, договір купівлі-продажу замінюється на посередницький; розподіл відносин, коли із одного відношення виділяють два або більше; конкретизація відносин. Наприклад, виготовлення продукції з власної сировини або давальницької; використання можливостей страхових угод, платежі за якими відносяться на витрати діяльності, зменшуючи податкову базу.
9.	Прогнозування змін Податкового законодавства.	Практично всі суттєві зміни в податковому законодавстві у відкритому суспільстві спочатку обговорюються, що дає можливість платнику податків передбачити зміни та пристосуватись до них, плануючи своє податкове навантаження.
10.	Ведення податкового календаря.	Податковий календар необхідний для дотримання строків сплати податків та обов'язкових платежів, для своєчасної здачі звітів та декларацій. Найбільш вигідно здійснювати платежі в останні дні встановлених строків.

*Джерело: систематизовано автором